

Beleidsplan Burgerschapsvorming

Inhoud

Inleiding.....	3
Wat is burgerschapsonderwijs?.....	3
De VCOG en burgerschap.....	6
Burgerschap op onze school.....	7
Dit willen we bereiken, onze doelen.....	13
Dit doen wij, ons aanbod.....	17
Evaluatie en resultaten.....	20
Bijlagen.....	21

Inleiding

Dit beleidsplan over burgerschapsvorming is ontstaan nadat de wettelijke opdracht rondom burgerschap aangescherpt en verduidelijkt is. Op het gebied van burgerschap deed IKC de Wegwijzer al heel veel, maar om het samenhangend en doelgerichter te maken is de noodzaak ontstaan dit alles in een beleidsplan te omschrijven. Dit geeft richting aan onze opdracht, zorgt ervoor dat het geborgd kan worden in de school en dat de opbrengsten rond dit vakgebied beter gevolgd kunnen worden. In dit beleidsplan gaan we in op de wettelijke opdracht, staat de algemene visie van de VCOG op burgerschapsvorming beschreven en ook hoe wij als school kijken naar burgerschap en daar dagelijks vorm aan geven.

Wat is burgerschapsonderwijs?

Sinds 2006 is iedere school bij wet verplicht om aandacht te besteden aan burgerschapsvorming. Vanaf 2021 is deze opdracht aangescherpt en verduidelijkt tot de volgende tekst:

De wettelijke burgerschapsopdracht onderstreept dat bevordering van burgerschap en sociale cohesie een taak is die om gerichte aandacht van scholen vraagt. Scholen hebben veel ruimte om zelf te bepalen hoe ze hun burgerschapsonderwijs willen inrichten. Vrijheid van onderwijs is ook hier een belangrijk uitgangspunt. De inspectie houdt toezicht op naleving van de wet. Die wet bevat minimumeisen waaraan iedere school moet voldoen. Verder kan het burgerschapsonderwijs ingevuld worden op een manier die past bij de missie van de school of instelling.

Standaarden schoolniveau

OP0 Basisvaardigheden

OP1 Aanbod

OP2 Zicht op ontwikkeling en begeleiding

OP3 Pedagogisch-didactisch handelen

OP 4 Onderwijstijd

OP 6 Afsluiting

VS1 Veiligheid

VS2 Schoolklimaat

OR 1 Resultaten

OR2 Sociale en maatschappelijke competenties

SKA1 Visie, ambities en doelen

SKA2 Uitvoering en kwaliteitscultuur

SKA3 Evaluatie, verantwoording en dialoog

De wet vraagt:

1) Actief burgerschap en sociale cohesie op doelgerichte en samenhangende wijze te bevorderen (standaarden OP0, OP1, OP2, OR2) waarbij de volgende elementen op herkenbare wijze terugkomen in het onderwijs:

2) kennis van en het respect voor basiswaarden van de democratische rechtsstaat worden bevorderd (standaarden OP0, OP1, VS1, VS2);

3) sociale en maatschappelijke competenties worden ontwikkeld (standaarden OP0, OP1, VS2);

4) de schoolcultuur is in overeenstemming met basiswaarden, leerlingen worden gestimuleerd daarmee te oefenen en de school draagt zorg voor een veilige omgeving waarin leerlingen en personeel zich geaccepteerd voelen (standaarden OP3, VS1, VS2).

De inspectie stelt vast of het onderwijs doelgericht, samenhangend en herkenbaar is, en de school de leerresultaten op betrouwbare en inzichtelijke manier in kaart brengt. Of het onderwijs doelgericht is, blijkt uit de formulering van geconcretiseerde leerdoelen die de school bereiken wil voor bevordering van basiswaarden en sociale en maatschappelijke competenties. Of het onderwijs samenhangend is, blijkt uit de logische opbouw van de leerstof en aanpak waarmee de school de leerdoelen bereiken wil. Of het onderwijs gericht op bevordering van burgerschap herkenbaar is, blijkt uit de realisering van de geplande leerstof en aanpak. Of de school de leerresultaten op betrouwbare en inzichtelijke wijze in kaart brengt, blijkt uit dat de school over gegevens beschikt die een adequaat beeld van de resultaten geven, zodanig dat beoordeeld kan worden of de school haar leerdoelen realiseert.

Bevordering basiswaarden

Bevordering van basiswaarden vormt een belangrijk aspect van de wettelijke burgerschapsopdracht. Basiswaarden van de democratische rechtsstaat (hierna: basiswaarden) weerspiegelen de algemene, breed erkende essentiële waarden waarop onze democratische manier van samenleven is gebaseerd.

1. Vrijheid
Vrijheid van meningsuiting en autonomie
2. Gelijkwaardigheid
Gelijkheidsbeginsel en het afwijzen van discriminatie
3. Solidariteit
Verdraagzaamheid, begrip en verantwoordelijkheidsbesef en het afwijzen van onverdraagzaamheid

Kerdoelen

In 2024 zijn de concept kerndoelen burgerschap aangeboden en worden zij beproefd in het PO. Deze fase zal in 2025 afgerond worden en de kerndoelen zullen dan vermoedelijk in 2026 definitief in de wetgeving worden vastgelegd.

Domein	Kerdoel
A Schoolcultuur	1. Schoolcultuur
B Samenleving en democratie	2. Diversiteit 3. Democratische waarden 4. Maatschappelijke betrokkenheid 5. Democratische betrokkenheid
C Maatschappelijke vraagstukken	6. Maatschappelijke vraagstukken

1. De school zorgt voor een democratische cultuur.
2. De leerling handelt respectvol vanuit kennis over een diverse samenleving.
3. De leerling geeft aan hoe diens handelen verbonden is met democratische waarden.
4. De leerling verkent verschillende mogelijkheden om bij te dragen aan de samenleving.
5. De leerling verkent hoe die democratisch handelen in dagelijkse situaties kan vormgeven.
6. De leerling weegt af welke mogelijkheden die heeft om ten aanzien van de maatschappelijke vraagstukken te handelen.

Bron: Handreiking burgerschap funderend onderwijs (2021). Amersfoort: SLO.

Op **IKC de Wegwijzer** bieden wij een programma aan dat aansluit bij de wettelijke opdracht en bovengenoemde kerndoelen. Wanneer onze leerlingen 8 jaar onderwijs hebben gevolgd op **IKC de Wegwijzer** hebben zij alle facetten die horen bij het burgerschapsonderwijs aangeboden gekregen.

De VCOG en burgerschap

In dit hoofdstuk beschrijven we de specifieke invulling van burgerschap van de VCOG. Op basis van deze algemene uitgangspunten kunnen alle scholen hun eigen aanvulling en invulling geven.

Missie van de VCOG

Kinderen krijgen bij VCOG een totaalaanbod van opvang, educatie en ontwikkeling op een veilige plek waar spelen, ontmoeten en leren in samenhang met ouders, verzorgers én professionals wordt georganiseerd. Wij creëren een warme, veilige en plezierige omgeving waar kinderen zich optimaal kunnen ontwikkelen, hun talenten kunnen ontplooiën en eigenaarschap ontwikkelen over hun toekomst. Wij zijn betrokken bij en verbonden met onze kinderen, hun ouders, verzorgers, onze medewerkers en de wijken waarin de locaties staan. Met veilige kinderopvang, kwalitatief hoogstaand onderwijs en een goede zorgstructuur begeleiden wij met liefde, zorg en aandacht onze kinderen bij het ontdekken van de wereld. Samen en nooit alleen!

Visie van de VCOG

Op de scholen van de VCOG is burgerschap een belangrijk onderdeel van het curriculum. Burgerschapsvorming draagt bij aan de Stichtingsvisie op het kind en haar ontwikkeling. **'Samen leef je niet alleen'** Vanuit deze overtuiging voeden wij de nieuwsgierigheid van kinderen naar hun leefomgeving dichtbij en ver weg. De scholen van de VCOG zijn een open leer- en leefgemeenschap voor de kinderen en hun ouders/verzorgers. Een veilige plek waar kinderen mogen leren hoe te leven met zichzelf en de ander. Waar zij in aanraking komen met de veelkleurigheid van onze samenleving en leren over gelijkheid en diversiteit. Ieder kind is uniek en verdient dezelfde kansen in het onderwijs en daarbuiten. Kinderen leren dat de samenleving continu verandert. Dat vraagt een levenshouding gebaseerd op flexibiliteit, dialoog en acceptatie. Niet iedereen is zoals jij. Jij bent even belangrijk als de ander en de ander is even belangrijk als jij. De school is de gemeenschap waar de ontwikkeling van deze waarden vanuit kennis, attitude, vaardigheden en reflectie wordt aangereikt en voorgeleefd. Op deze wijze wordt de democratische houding ontwikkeld en leren kinderen levensvaardigheden die zij de rest van hun leven met zich meedragen. Daarmee leveren de VCOG-scholen een actieve bijdrage aan de democratische waarden van het land waarin onze kinderen leven.

Motto

'Ontwikkeling met lef en liefde'

Doelen

Vanuit deze missie en visie zien we de volgende doelen in ieder geval graag terugkomen op elke school. Deze doelen kunnen vervolgens worden aangevuld met eigen, school-specifieke doelen.

Kennis: Onze kinderen weten wat de term democratie betekent en hoe daar (binnen een school) invulling aan kan worden gegeven.

Attitude: Onze kinderen hebben respect voor diversiteit in brede zin en weten dat spanning en wrijving erbij kunnen horen.

Vaardigheden: Onze kinderen kunnen hun mening onderbouwen en met elkaar in dialoog gaan daarover.

Reflectie: Onze kinderen denken na over hoe zij zich verhouden tot de anderen en het andere.

Burgerschap op onze school

De school en haar context

Allereerst willen wij een goede school zijn, waarbij de basisvaardigheden op orde zijn. Wij richten ons op de kerndoelen die aangeven wat een leerling aan het eind van de schooltijd moet weten en kunnen binnen de leergebieden. Onze leerlingen, die voor het grootste deel uit de Vensterwijk SPT komen, zijn mede hierdoor verzekerd van goed onderwijs. Op welke manier wij zorgen dat onze leerlingen het maximale leren, presteren en vaardigheden beheersen is beschreven in onze visie op onderwijs.

Onderwijs is geen zaak van leerlingen en leerkrachten alleen, net zoals opvoeden niet alleen meer een zaak van ouders is.

Een kind heeft ouders/verzorgers of op zijn minst één ouder of verzorger en woont in een sociale context; een straat, een buurt binnen een stad met zijn eigen specifieke faciliteiten en mogelijkheden.

Al deze factoren beïnvloeden het leven van het kind en dus ook de ontwikkeling. Dit kan een positieve en negatieve ontwikkeling zijn.

Uit onderzoek blijkt dat samenwerking van ouders, buurt en school, de ontwikkeling en het welbevinden van het kind versterkt. Dit zijn geen nieuwe inzichten. Wel relatief nieuw is het inzicht dat de school een actieve rol in de wijk moet innemen of zoals Hillary Clinton begin jaren 90 reeds heeft gezegd: 'It takes a village to raise a child'.

Wij zien onze deelname in wijkontwikkeling en -samenwerking dus niet als vrijblijvend maar als een noodzakelijke faciliteit in de wijk en zien het als een uitdaging dit binnen de visie van de school uit te werken.

Onze ontmoetingsruimte geeft de (Venster)school maar ook de wijk een impuls en biedt mogelijkheden om samen met ouders en andere wijkbewoners diverse activiteiten te ontplooien en ondersteuning te bieden.

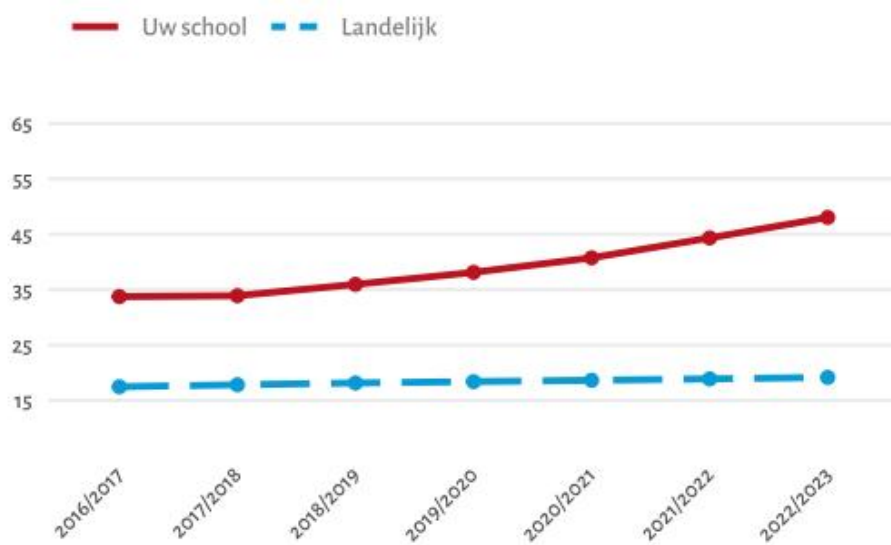
Op een aantal dagen per week is er de verlengde schooldag. Op deze dagen kunnen de kinderen langer op school blijven om hun schoolwerk af te maken of extra uitleg te krijgen. Er zijn themaochtenden en we krijgen wekelijks fruit voor alle kinderen. Ook is er twee keer per week een schoollunch voor de kinderen.

Onze leerlingen komen naar onze school om te leren en, wellicht nog belangrijker, te leven. Leven met elkaar, met je plaats in de maatschappij, in je wijk, met leerlingen van andere scholen, met de bewoners van je wijk. Dat gaat niet zomaar. Ook het leven moet je leren. Wij leren leven op IKC De Wegwijzer.

Wij zien de school als de spil in dit proces. Het is de plaats waar de kinderen de kennis en vaardigheden wordt aangeleerd, hetgeen vervolgens naar de wijk toe wordt meegenomen. In de praktijk (de wijk) wordt het aangeleerde getoetst en de opgedane ervaringen weer in de school gebracht (binnen versus buiten).

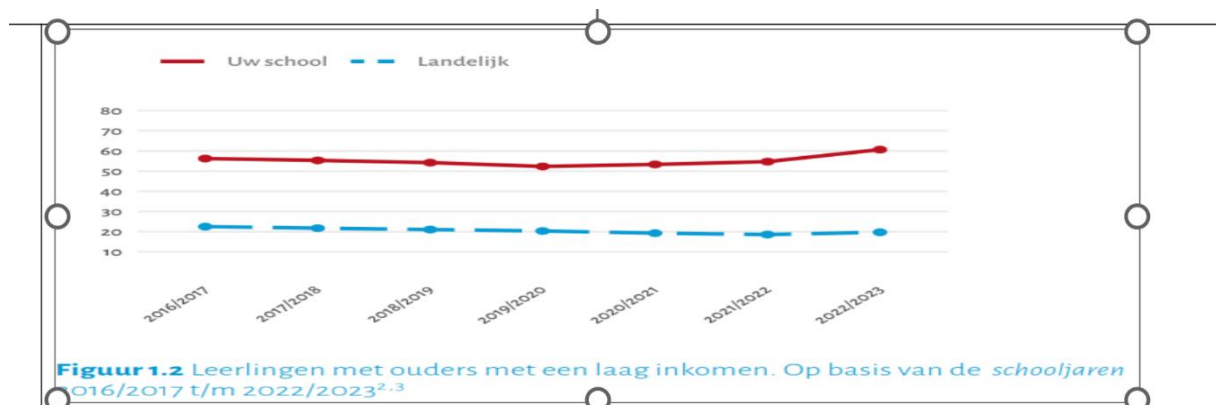
Bij onze multiculturele leerlingpopulatie waarbij een deel van de leerlingen uit gezinnen afkomstig is waar complexe problemen spelen, proberen wij ons burgerschapsonderwijs hierop aan te laten sluiten. Daarnaast hebben wij als school met christelijke normen en waarden een basis die we hierin verweven.

Op IKC de Wegwijzer hebben we met name te maken met kinderen die een blootstellingsachterstand hebben. Op IKC de Wegwijzer heeft ten minste 50% een niet westerse migratieachtergrond. In veel van deze gezinnen wordt thuis geen Nederlands gesproken. Zie grafiek hieronder.

Figuur 1.1 Leerlingen met een niet-westerse migratieachtergrond. Op basis van de schooljaren 2016/2017 t/m 2022/2023¹

Minimaal 61% van onze leerlingen leeft in een gezin met een minimaal inkomen, waardoor kinderen weinig kansen hebben zich te ontwikkelen op allerlei vlakken. Zie grafiek hieronder:

Figuur 1.2 Leerlingen met ouders met een laag inkomen. Op basis van de schooljaren 2016/2017 t/m 2022/2023^{2,3}

Wij hebben voor een aantal dagen in de week een brugfunctionaris aangesteld. Zij richten zich vooral op de ouders van de jonge kinderen en vormen de brug tussen thuis en school op vele aandachtsgebieden zoals ondersteunen van en toeleiden tot de juiste hulp op pedagogisch, financieel (armoedebelid) en onderwijskundig vlak. Zij bezoeken in de eerste weken van de schoolloopbaan van een 4-jarige het gezin om de verwachtingen en de samenwerking te bespreken. Ook de ouders van kinderen die vanuit een andere school komen worden door de brugfunctionaris bezocht.

IKC De Wegwijzer is een Vensterschool evenals OBS De Pendinghe en KDS Bisschop Bekkers waarmee nauw wordt samengewerkt. Sinds schooljaar 2023/ 2024 zijn we een kindcentrum, met een peuterspeelzaal en opvang.

Op IKC de Wegwijzer zitten 255 leerlingen. De school staat in de wijk Selwerd, een wijk met veel sociale huurwoningen.

De schoolweging is 34,2.

4.2 Onze visie op onderwijs

Onze missie

‘Uitdagend onderwijs in vertrouwde handen.’

Onze visie

Vanaf 1 augustus 2023 is De Wegwijzer een IKC (Integraal Kind Centrum). Dit houdt in dat kinderen vanaf twee jaar welkom zijn op Kinderopvang De Wegwijzer (voormalig peuterspeelzaal Klein Duimpje) en vanaf vier jaar op de basisschool.

Onze school staat midden in de maatschappij en staat open voor iedereen, met respect voor ieders culturele en/of levensbeschouwelijke achtergrond. Je hoeft niet christelijk te zijn om je bij ons op school thuis te voelen, een andere levensbeschouwing en gezindte zijn welkom.

We geven inhoud aan onze christelijke identiteit door aandacht te geven aan de wereldgodsdiensten, door te vertellen uit de bijbel en door samen te vieren. Het is belangrijk voor ons om met elkaar in gesprek te gaan over wat deze verhalen en feesten ons vandaag de dag nog zeggen. Ieder kind zien we als een bijzonder individu met eigen talenten, mogelijkheden en behoeften. Iedereen kan en mag zichzelf zijn; er mogen dus verschillen zijn.

Naast de aandacht voor het individuele kind, hechten we ook veel waarde aan het gemeenschappelijke, het samenleven en samenwerken. Er is ruimte voor ontmoeting tussen kinderen onderling en kinderen, ouders en buurt. Wij stimuleren dit door activiteiten onder en na schooltijd. Wij hebben duidelijke regels, voorspelbaar gedrag en protocollen. Wij wijzen elkaar op het naleven hiervan. Vanuit deze vertrouwde omgeving komen we tegemoet aan de verschillende behoeften en mogelijkheden van onze leerlingen binnen passend (= adaptief) onderwijs.

Wij gaan uit van de drie basisbehoeften van het adaptief onderwijs.

Deze behoeften zijn: Relatie, competentie en autonomie.

Een goede relatie tussen kinderen onderling, kinderen en leerkrachten, maar ook tussen leerkrachten en ouders vinden we erg belangrijk. Wij vinden het geven van onderwijs een zaak van leraren en begeleiding van leerlingen een zaak van leraren en ouders samen. Daarom hechten wij veel waarde aan contacten met de ouders en stellen wij betrokkenheid en inbreng op prijs.

De kinderen moeten zich geaccepteerd en welkom voelen. Wij creëren een veilige, plezierige en oplossingsgerichte leeromgeving: in alle groepen besteden we veel aandacht aan de sociaal-emotionele ontwikkeling.

Thema's als samenwerken, luisteren naar elkaar, pesten en het oplossen van conflicten komen daarbij aan de orde. Wij zijn een Vreedzame school en samen met de andere scholen in de wijk op weg naar een Vreedzame wijk.

Tevens vinden wij het op IKC de Wegwijzer belangrijk dat kinderen zich competent en bekwaam voelen. Wanneer kinderen merken dat ze iets kunnen en hier waardering voor krijgen, ontwikkelen ze het gevoel van eigenwaarde en gaan ze hun eigen talenten (nog) meer ontwikkelen en inzetten. Het is belangrijk dat kinderen met plezier gericht zijn op het leren en uitgedaagd worden om nieuwe dingen te ontdekken en te leren. Wij bieden een afwisselend rooster en geven les volgens het Expliciete Directe Instructiemodel.

We geven kinderen autonomie door ze zelf keuzes te laten maken. We stimuleren hen kritisch te zijn, verantwoordelijkheid te dragen en zichzelf te zijn, zodat ze zich ontwikkelen tot zelfstandige mensen, in denken en handelen.

Vanuit deze basisbehoeften spelen wij zo goed mogelijk in op de onderlinge verschillen tussen kinderen.

Binnen de mogelijkheden van onze school en de groep bieden wij onderwijs op maat. Dat betekent voor ons dat er ruimte is voor ieder kind om, binnen de veiligheid en vertrouwdsheid van de groep, de eigen mogelijkheden, kennis en vaardigheden te ontwikkelen.

Dit geldt zowel voor het cognitieve aanbod zoals taal en rekenen, als het expressieve aanbod, zoals handvaardigheid en muziek. In de kleutergroepen staat het spelend ontdekken en spelend leren voorop. Vanaf groep 3 nemen naast groepsgerichte lessen, de niveaugroepen, het zelfstandig werken en het keuzewerk een belangrijke plek in. Natuurlijk gaat er in alle groepen extra zorg uit naar leerlingen met leer- en gedragsproblemen en krijgen meer begaafde kinderen meer gestructureerde uitdaging. We streven naar een goede doorgaande lijn binnen alle aspecten van ons onderwijs.

Wat onze school extra bijzonder maakt, is de speciale aandacht voor kunst- en cultuureducatie, aangeboden in onder andere projecten, ateliers, onderzoek en voorstellingen. Via literatuur, muziek, dans, drama/theater, beeldende kunst en beeld en geluid, krijgen onze leerlingen de mogelijkheid om de diverse terreinen op verschillende manieren te leren ontdekken, de mogelijkheid zich te uiten en te communiceren.

[Zo zien wij burgerschap op onze school](#)

Op IKC de Wegwijzer integreren we burgerschap in ons onderwijs op een unieke manier. Ons toegewijde team van medewerkers dient als dagelijkse inspiratiebron en rolmodel voor onze leerlingen. We streven ernaar om kinderen te helpen begrip te ontwikkelen voor diversiteit, op respectvolle wijze met anderen om te gaan en verantwoordelijkheid te nemen voor hun medeleerlingen en de wereld om hen heen. We moedigen onze leerlingen aan om kritisch te denken en weloverwogen beslissingen te nemen in een snel evoluerende digitale samenleving. Dit gebeurt niet alleen door ons eigen voorbeeldgedrag gedurende de dag, maar ook via de lessen uit de methode De Vreedzame School en levensbeschouwingslessen. Door middel van diverse informatiebronnen krijgen onze leerlingen belangrijke normen en waarden mee. Bovendien verdiepen ze hun begrip van verschillende religies en de bijbehorende tradities. Dit alles draagt bij aan een inclusieve sfeer waar gelijkheid, compassie, respect en de zorg voor anderen als vanzelfsprekend worden beschouwd. Zo zorgen we ervoor dat onze leerlingen met plezier leren en groeien en opgroeien tot veerkrachtige wereldburgers die een bijdrage willen leveren aan onze pluriforme samenleving.

[Zo zijn wij een oefenplaats voor burgerschapsdoelen](#)

Ons kindcentrum vormt als het ware een 'kleine samenleving', een 'democratie in het klein'. Wij brengen de buitenwereld naar binnen door betekenisvolle thema's te integreren in ons onderwijs. Voor onze leerlingen betekent dit dat iedereen een stem heeft, actief participeert en verantwoordelijkheid draagt, ongeacht of je een leerling, ouder of lid van het team bent. De actieve betrokkenheid en inspraak bevorderen eigenwaarde en sociale samenhang. Het geeft onze leerlingen het gevoel dat ze daadwerkelijk invloed kunnen uitoefenen op hun directe omgeving (actief burgerschap). Leerlingen ervaren hierdoor dat hun inzet en keuzes het verschil kunnen maken en voelen zich sterker betrokken bij de maatschappij. Onze leerlingenraad is een tastbaar voorbeeld van dit principe. Bij IKC de Wegwijzer hechten we ook veel waarde aan het samen vieren van

(Christelijke) feesten met onze leerlingen. Naast onze thematische aanpak, nemen we jaarlijks deel aan diverse activiteiten die bijdragen aan het bevorderen van actief burgerschap, zoals opgenomen in onze 'burgerschapskalender.

Onze leerlingen

Onze leerlingen op IKC de Wegwijzer hechten we veel waarde aan het ontwikkelen van de vaardigheden van onze leerlingen om meningen te vormen en naar anderen te luisteren. Deze ontwikkeling begint al bij de jongste leerlingen in de groepen o.a. door de lessen van de Vreedzame School. Hier leren de kinderen gezamenlijk klasregels opstellen, verkennen ze de verschillen tussen de regels thuis en op school, en ontdekken ze dat regels variëren in diverse situaties. In het kader van taalonderwijs leren onze leerlingen zichzelf te presenteren, de juiste vragen te stellen, te discussiëren en verschillende soorten gesprekken te voeren. Door middel van de leerlingenraad maken onze leerlingen bovendien kennis met het concept van de democratische rechtsstaat. Er worden verkiezingen gehouden en vertegenwoordigers worden gekozen om groepen te representeren. Hierdoor ervaren de leerlingen dat ze een stem hebben, zowel binnen IKC de Vreedzame School als in de bredere maatschappij, zoals de wijk.

Onze ouders

Ouders spelen een cruciale rol bij IKC de Wegwijzer en zijn onze waardevolle partners. Gezamenlijk creëren we een hechte schoolgemeenschap waarin ouders fungeren als klankbord voor de school. Naast de formele gelegenheden, zoals gesprekken en informatieavonden, betrekken we ouders actief bij diverse thema's. Zo organiseren we met regelmaat informele koffieochtenden voor ouders. Bovendien nemen ouders deel aan de school en het onderwijs op verschillende manieren. Ze helpen bijvoorbeeld in de schoolbibliotheek, bij leesactiviteiten met kinderen, bij ateliers en bieden transport naar diverse activiteiten aan. Samen vormen de kinderen, medewerkers en ouders de gemeenschap van IKC de Wegwijzer, een plek waar alle betrokkenen zich thuis en welkom mogen voelen. Gezamenlijk zetten we ons in voor de ontwikkeling van onze leerlingen. We hebben een actieve ouderraad (OR) en een positief kritische medezeggenschapsraad (MR) die over beleidszaken meedenkt en adviseert. Een ouder van onze school neemt deel aan de GMR van onze stichting VCOG.

De eisen die de overheid stelt aan bevordering van burgerschap

Zie hoofdstuk voor de beschrijving van de wettelijke opdracht die onze school heeft gekregen van de overheid.

Dit willen wij bereiken, onze doelen

In dit hoofdstuk wordt onze visie en strategie per bouwsteen op tactisch niveau beschreven, in bijlage 2 (concrete uitwerking) hebben wij alle thema's en de daarbij horende concrete doelen uitgewerkt per vakgebied en bouw.

Bouwsteen 1: Vrijheid en gelijkheid	Leerlingen leren van, door en over de waarden van de democratische rechtsstaat. Dit begint met regels/afspraken in de eigen leefomgeving en breidt uit naar de publieke ruimte en samenleving.	
	Leerlingen leren over:	
	• Basiswaarden • Grondrechten • Kinderrechten • Mensenrechten	
Onderbouw:	Leerlingen zijn samen met de leerkracht verantwoordelijk voor het opstellen en de uitvoering van de groepsregels. En leren zo dat je inspraak hebt en dat er regels en afspraken nodig zijn in de klas.	
Middenbouw:	Leerlingen stellen samen met de leerkracht groepsregels op en leren zo dat je inspraak hebt en dat er regels en afspraken nodig zijn. Leerlingen krijgen inzicht in “democratie” d.m.v. stemmen op de leerlingenraad en krijgen zo inzicht dat er invloed op de leefomgeving gegeven kan worden.	
Bovenbouw:	Leerlingen stellen samen met de leerkracht groepsregels op en leren zo dat je inspraak hebt en dat er regels en afspraken nodig zijn. Leerlingen begrijpen de beginselen van de “democratie” d.m.v. deelname/verkiezbaarheid aan de leerlingenraad en krijgen zo inzicht dat er op deze manier invloed op de leefomgeving gegeven kan worden.	

Bouwsteen 2: Macht en inspraak	Leerlingen leren manieren waarop ze besluitvormingsprocessen op vreedzame wijze kunnen beïnvloeden. Ze maken kennis met macht en gezag en de wijze waarop dit georganiseerd is op verschillende niveaus.	
	Leerlingen leren over:	
	• Macht en gezag • Regels en wetten • Rechtsstaat • Verkiezingen	
Onderbouw:	Leerlingen ervaren de consequenties van het overtreden van regels op passende wijze bij hun leeftijd.	
Middenbouw:	Leerlingen hebben kennis over de totstandkoming, handhaving en consequenties bij overtreding van regels en wetten in Nederland en Europa. Middels verkiezingen worden de deelnemers aan de leerlingenraad gekozen.	
Bovenbouw:	Leerlingen hebben kennis en inzicht over de verkiezingen en de rechtstaat. Weten hoe dit van invloed is op de samenleving. Hebben inzicht over regeringsvormen wereldwijd en zijn op de hoogte over wereldwijde problemen en hoe deze opgelost kunnen worden. Middels verkiezingen worden de deelnemers aan de leerlingenraad gekozen.	

Bouwsteen 3: Democratische cultuur	Leerlingen leren dat hun stem gehoord wordt en dat hun inbreng ertoe doet bij besluitvormingsprocessen in de klas. Zij ervaren dat de ander ook een stem heeft en ontdekken daarbij overeenkomsten en verschillen tussen mensen.	
	Leerlingen leren over:	
	• Beraad • Besluitvorming • Mening	

	• Argumenten	
Onderbouw:	Leerlingen leren hun mening te geven over iets persoonlijks.	
Middenbouw:	Leerlingen kunnen hun mening geven over iets dat speelt in de directe leefomgeving. Zij leren dat luisteren naar de mening van een ander net zo belangrijk is.	
Bovenbouw:	Leerlingen kunnen hun mening geven op iets dat speelt in Nederland/ de wereld. Zij leren luisteren naar en open te staan voor de mening van een ander. Zij oefenen hiermee en leren samen te zoeken naar het beste besluit.	

Bouwsteen 4: Identiteit	Leerlingen ontdekken hun primaire en secundaire emoties, ambities, talenten en ontwikkelpunten. Ze raken bewust van identiteitsvorming aspecten en reflecteren op tradities, vieringen en rituelen.	
	Leerlingen leren over Ik: • Lichaam en emoties • Overtuigingen • Aspecten van jezelf • Horen bij een groep of groepen	
Onderbouw:	Leerlingen kunnen iets vertellen over zichzelf (gevoel).	
Middenbouw:	Leerlingen kunnen iets vertellen over zichzelf, krijgen inzicht in waar ze goed in zijn en leren hun emoties kennen en herkennen. Ze leren ook de betekenis van vieringen.	
Bovenbouw:	Leerlingen kunnen iets vertellen over zichzelf en krijgen inzicht in waar ze goed in zijn en waar ze nog in kunnen ontwikkelen. Ze zien de relatie tussen hun eigen kunnen en dat van een ander en leren daarmee om te gaan. Zij leren hun emoties kennen, herkennen en begrijpen.	

Bouwsteen 5: Diversiteit	Leerlingen leren woorden te geven aan wat de ander doet en wil en ontdekken daarin overeenkomsten en verschillen. Ze leren onderlinge conflicten vreedzaam op te lossen. Ze maken kennis met levensbeschouwelijke stromingen.	
	Leerlingen leren over anderen: • Achtergronden • Mogelijkheden • Oriëntaties • Religie	
Onderbouw:	Leerlingen krijgen inzicht in verschillende thuissituaties voornamelijk vergeleken met hun eigen thuissituatie. Kinderen leren aan de hand van (Kanjerv) verhalen waarin dieren een hoofdrol spelen over onderlinge verschillen.	
Middenbouw:	Leerlingen leren over verschillen binnen de school/ wijk/ religie. Door middel van lessen en verschillende methodieken (Kanjerv) leren leerlingen over de dagelijkse omgang met elkaar. Leerlingen kunnen eenvoudige conflicten vreedzaam oplossen.	
Bovenbouw:	Leerlingen leren over verschillen binnen Nederland/ Europa/ wereldwijd en over vreedzaam leven met elkaar. Leerlingen hebben inzicht in elkaars karakter aan de hand van de Kanjermethodiek en houden hier rekening mee.	

Bouwsteen 6: Solidariteit	Leerlingen ontwikkelen manieren om de eigen en de belangen van anderen te behartigen; alsmede uitsluiting, onrechtvaardigheid, discriminatie en ongelijke behandeling te herkennen en benoemen.	
	Leerlingen leren over Wij: • Gelijkwaardigheid • Rechtvaardigheid • In- en uitsluiting • Opkomen voor een ander	
Onderbouw:	Leerlingen leren over eerlijk en oneerlijk.	

	Leerlingen leren samenwerken.
Middenbouw:	Leerlingen leren over discriminatie en onrechtvaardigheid. Leerlingen oefenen op te komen voor zichzelf en het belang van de ander. Leerlingen leren over andere culturen en gebruiken.
Bovenbouw:	Leerlingen herkennen vormen van discriminatie en ongelijke behandeling en hebben inzicht in de gevolgen daarvan. Leerlingen hebben inzicht in andere culturen en gebruiken en weten dat dit soms voor wrijving en spanning kan zorgen in de samenleving.

Bouwsteen 7: Digitaal samenleven	Leerlingen leren over de effecten van de onlinewereld op hun identiteit, persoonlijke (online) leven en op de publieke sfeer. Ze leren kritisch en creatief denken over media-inhouden en -processen en daar ook naar handelen.	
	Leerlingen leren over:	
	• Mediawijsheid • Bronnenkritiek • Media maken • Privacy en veiligheid	
Onderbouw:	Leerlingen herkennen vormen van (media)boodschappen.	
Middenbouw:	Leerlingen kunnen betrouwbaarheid van digitale bronnen onderzoeken. Leerlingen hanteren de juiste omgangsregels bij digitaal communiceren. Leerlingen zijn op de hoogte van de positieve en mogelijk negatieve kanten van mediagebruik.	
Bovenbouw:	Leerlingen kunnen betrouwbaarheid van digitale bronnen onderzoeken. Leerlingen hanteren de juiste omgangsregels bij digitaal communiceren. Leerlingen zijn op de hoogte van de positieve en mogelijk negatieve kanten van mediagebruik.	

Bouwsteen 8: Duurzaamheid	Leerlingen leren in duurzaamheidskwesties over verschillende waarden en belangen en de gevolgen daarvan voor de leefomgeving, nu en later. Ze leren duurzame keuzes te herkennen en te reflecteren op hun eigen gedrag.	
	Leerlingen leren over:	
	• Waarden en belangen • Duurzame keuzes	
Onderbouw:	Leerlingen leren duurzame keuzes maken en duurzaam gedrag herkennen.	
Middenbouw:	Leerlingen ontwikkelen een kritische houding over het effect van hun gedrag op de samenleving en leren duurzame keuzes te maken.	
Bovenbouw:	Leerlingen denken na over duurzame oplossingen en kunnen belangen afwegen.	

Bouwsteen 9: Globalisering	Leerlingen verkennen hoe zichzelf, klasgenoten en andere mensen in Nederland verbonden zijn met andere delen van wereld en leren over internationale samenwerking.	
	Leerlingen leren over:	
	• Productieketens • Systeemrisico's • Migratie • Uitwisseling • Verdelingsvraagstukken	
Onderbouw:	Leerlingen weten dat ze in Nederland wonen en welke gebruiken daarbij horen.	
Middenbouw:	Leerlingen weten dat Nederland onderdeel is van Europa en welke rol Nederland daarin speelt.	

Bovenbouw:	Leerlingen weten dat Nederland onderdeel is van de wereld en in welke internationale organisaties wij meedoen als land en welke rol Nederland daarin speelt.
------------	--

Bouwsteen 10: Technologisch burgerschap	Leerlingen leren over de invloed van technologische ontwikkelingen op henzelf en hun leefomgeving. Ze leren ethische kwesties te herkennen en gaan in gesprek over verschillende perspectieven, die ze zelf kunnen innemen.	
	Leerlingen leren over technologie: • Toepassingen • Toegang • Ethische aspecten • Besluitvorming	
Onderbouw:	Herkennen van technologie in het dagelijks leven.	
Middenbouw:	Leerlingen leren over technologie.	
Bovenbouw:	Leerlingen leren over (on)gewenste invloeden en (on)bedoelde effecten van technologie in de omgeving.	

Bouwsteen 11: Denk- en handelwijzen	Leerlingen leren kritisch denken en handelen, empathische vermogens, ethisch redeneren en communiceren. Deze denk- en handelwijzen worden toegepast in samenhang met de inhoud van de overige bouwstenen.	
	Leerlingen leren: • Reflecteren	
Onderbouw:	Leerlingen kunnen een eigen werk beoordelen en zeggen wat ze ervan vinden.	
Middenbouw:	Leerlingen leren hun eigen werk beoordelen en kunnen ook een mening vormen over het werk van een klasgenoot met een tip en een top.	
Bovenbouw:	Leerlingen hebben inzicht in hun eigen kennen en kunnen. In een dialoog kunnen zij aangeven waar ze in uitblinken en wat ze nodig hebben voor hun eigen ontwikkeling. Met empathisch vermogen kunnen zij iets zeggen over het werk van een ander.	

Dit doen wij, ons aanbod

Om onze doelen te behalen, hebben wij een passend aanbod die wij in dit hoofdstuk beschrijven. Burgerschap is zoals eerder gezegd, geen vak apart maar zit verweven door de hele school. In dit hoofdstuk leest u in het algemeen waar wij aandacht hebben voor burgerschap. In bijlage 1 hebben wij per bouw en kerndoel onze tactische doelen vertaald in concrete doelen.

Identiteit/ levensbeschouwing

Elke dag besteden we aandacht aan levensbeschouwelijke thema's met behulp van een kinderbijbel (groep 1/2) en de methode Trefwoord (groep 3 t/m 8). Elke dag vind je gebaseerd op het kalenderbeeld, een losstaande korte activiteit. Wekelijks zorgen drie domeinen voor verbreding en verdieping van het thema: • Bronnen en tradities: welk licht laten de levensbeschouwelijke bronverhalen op het thema schijnen? De meeste bronverhalen zijn afkomstig uit de Bijbel (de joods-christelijke traditie). Ook verhalen uit andere levensbeschouwelijke tradities worden geplaatst, zoals de islam, het hindoeïsme en het boeddhisme. • Kind: voor welke vragen en dilemma's komen kinderen in hun eigen leefwereld te staan? De vragen en dilemma's bevinden zich op sociaal-emotioneel terrein. • Samenleving: welke rol speelt het thema in de samenleving? De bijdragen geven een eigen kijk, waarbij de actualiteit het uitgangspunt is. We vieren Pasen en Kerst met de hele school. Andere geloven komen aan bod wanneer een leerling vanuit zijn thuissituatie meedoet aan bepaalde vieringen. Daarnaast komen verschillende geloven aan bod binnen verschillende thema's.

Taal

In de kleutergroepen gebruiken we het observatiesysteem van het Digikeuzebord. In de groeituin, waar kleuters komen met een vve indicatie gebruiken we de methode LOGO 3000 voor woordenschat en taalontwikkeling, waarin ruimte is voor diversiteit. In de groepen 4 t/m 8 werken wij met de methode Taal actief 5. Taal Actief biedt een leerlijn 'communiceren' bestaande uit: luisteren, spreken en schrijven. Deze volgen wij.

Nieuws in de klas

In groep 5 tot en met 8 kijken de leerlingen elke dag een aflevering van het Jeugdjournaal. Hieruit ontstaan klassengesprekken waarin leerlingen hun mening kunnen delen.

Methode sociaal-emotioneel

We starten het schooljaar met De Gouden Weken, waarin elke groep haar eigen regels opstelt om een positieve en harmonieuze sfeer te bevorderen. De inbreng van alle leerlingen is hierbij essentieel. Na de kerstvakantie, tijdens De Zilveren Weken, besteden we opnieuw specifieke aandacht aan groepsvorming, en indien nodig, worden deze regels in samenspraak met de leerlingen herzien.

Van groep 1 tot en met 8 gebruiken we de methode de Vreedzame School. De Vreedzame School is een compleet programma voor basisscholen voor sociale competentie en democratisch burgerschap. Het beschouwt de klas en de school als een leefgemeenschap, waarin kinderen zich gehoord en

gezien voelen, een stem krijgen, en waarin kinderen leren om samen beslissingen te nemen en conflicten op te lossen. Kinderen voelen zich verantwoordelijk voor elkaar en voor de gemeenschap en staan open voor de verschillen tussen mensen.

De kern van De Vreedzame School bestaat uit een wekelijkse les voor alle groepen in de basisschool in conflictoplossing en de sociale vaardigheden die daarvoor nodig zijn. Maar hoewel er een lesprogramma is met een wekelijkse les voor alle groepen, is de Vreedzame School veel meer dan een lesmethode. Het is een filosofie, een aanpak, waarin de eigen kracht van kinderen centraal staat. De Vreedzame School draagt bij aan een verandering van de school- en klascultuur. Kinderen krijgen taken en verantwoordelijkheden in de klas, in de school, en ook in de omgeving van de school. Bovenal krijgen kinderen een stem: ze leren meedenken over hun omgeving en daar verantwoordelijkheid voor nemen. Zo leren de leerlingen allerlei vaardigheden die ze nodig hebben als (toekomstig) burger in onze democratische samenleving. De klas en de school als een oefenplaats voor democratisch, actief burgerschap. De afgelopen jaren houden we groepsvergaderingen (in de bovenbouw).

Vanuit de Vreedzame School is er een leerlingenraad gevormd met leerlingen van groep 7 en 8. Zo creëren we een gezamenlijke verantwoordelijkheid en zorgen we voor een grotere betrokkenheid. Zij komen eens in de zes weken bij elkaar en overleggen over wat er speelt bij de leerlingen en wat zij belangrijk vinden. Daarnaast evalueren ze schoolactiviteiten en vieringen. Ook kunnen er acties georganiseerd worden om b.v. geld in te zamelen. Er staat een ideeëndoos in de grote hal, waar leerlingen ideeën/ vragen o.i.d. in kunnen doen. De leerlingenraad wordt begeleidt door de directeur en de burgerschapscoördinator.

Er wordt Rots en Water training gegeven aan de groepen 1 en 2 door een gekwalificeerde leerkracht. Hierbij draait het om het bevorderen van een positieve ontwikkeling van sociale en emotionele competenties en het verminderen van problemen op het *intrapersoonlijke* domein (zoals internaliserend gedrag, depressieve gevoelens, psychologisch welbevinden en seksuele autonomie) en het *interpersoonlijke* domein (zoals het verminderen van agressie, seksueel grensoverschrijdend gedrag, pesten en gepest worden).

Voor het volgen van de sociaal emotionele ontwikkeling van de leerlingen gebruiken we de methode SCOL. Hierbij vullen de leerkrachten van elke groep in november een vragenlijst in. Voor elke groep geldt als doel het behalen van de schoolstandaard: minimaal het landelijk gemiddelde op alle categorieën. De conclusie- en interpretatiemogelijkheden van SCOL worden altijd gebruikt en bij zorgen of opvallende uitkomsten wordt dit besproken met de IB-er. Wanneer een groep de schoolstandaard niet behaald heeft, worden interventies ingezet op leerling- en/of groepsniveau. Wanneer een leerling de normdoelen niet behaald heeft, worden kindgerichte interventies ingezet. De leerlingen van groep 6 tot en met 8 vullen in november een leerlingenvragenlijst in. De leerkracht vergelijkt de leerlingSCOL met leerkrachtSCOL. Leerlingen kunnen in hun eigen ingevulde vragenlijst aangeven of zij een vertrouwelijk gesprek willen met hun eigen leerkracht of met een vertrouwenspersoon van de school. De hoofdvertrouwenspersoon inventariseert deze gespreksverzoeken en draagt zorg voor de uitvoering ervan door zowel betreffende leerkrachten als vertrouwenspersonen.

Wereldoriëntatie

Vanaf groep 1 gaan we met de leerlingen naar de schooltuintjes in Selwerd. Hier leren ze zorgdragen voor de natuur en leefomgeving en komen duurzaamheidsaspecten aan bod. Vanaf groep 5

gebruiken we daarnaast de methode Naut, Meander en Brandaan voor de zaakvakken. Voor geschiedenis (Brandaan) worden de tien tijdvakken chronologisch verdeeld over groep 6 t/m 8. In groep 5 komende drie voorbereidende thema's aan bod. Voor het vak natuur en techniek worden de lesboeken van Naut in de groepen 5 t/m 8 losgelaten. Hiervoor in de plaats vinden de lessen van de Schooltuintjes plaats en lessen van vakdocenten bij kunst en cultuur. In groep 7 vindt er een les plaats over menstruatie en lichamelijke veranderingen. In groep 8 wordt wel het lesboek van Naut thema 9 aangeboden, waarin de voorplanting centraal staat. Voor aardrijkskunde worden de lesboekjes van Meander aangeboden. We hebben diverse excursies en activiteiten die we de kinderen aanbieden, zoals een gastspreker over de oorlog, stadsexcursies en een bezoek aan Westerbork. Dit is allemaal opgenomen in onze activiteitenkalender.

Verkeer

Vanaf groep 5 krijgen de leerlingen verkeerslessen aangeboden. Groep 7 neemt deel aan het theoretisch verkeersexamen en groep 8 doet praktijkexamen. Zo maken we onze kinderen bewuste deelnemers in het verkeer.

ICT-vaardigheden

In elk lokaal zijn chromebooks en/of tablets aanwezig. Er zijn tal van programma's waarmee de leerlingen op hun eigen niveau oefenen, zoals reken- en taalprogramma's, topografie, tekstverwerken enzovoort. Daarnaast kunnen de leerlingen informatie opzoeken voor het maken van werkstukken en dergelijke. We hanteren een internetprotocol waarin beschreven staat hoe de leerlingen zich wel en niet horen te gedragen op het internet.

In het kader van social media organiseren we voor de ouders van groep 6, 7 en 8 een ouderavond waarin het gebruik van social media centraal staat.

Cultuureducatie

Alle groepen krijgen gedurende het schooljaar vier keer een serie kunstlessen van een vakdocent. In deze lessen gaan kinderen zelf kunst maken waarbij ze in aanraking komen met beeldende kunst, theater, literatuur en muziek. Tijdens de kunstlessen willen we kinderen ruimte geven om te spelen, te zoeken en te dwalen en hen leren om anders naar de dingen te kijken, kritisch te denken en creatieve oplossingen te bedenken. Elk schooljaar wordt er in alle groepen een kunstmenu-project uitgevoerd. De activiteiten van groep 1 t/m 4 vinden plaats op school middels een schoolvoorstelling. De kinderen van groep 5 t/m 8 gaan met de klas naar respectievelijk het Groninger Museum, het Noord Nederlands Orkest en het Rijksmuseum.

Evaluatie en resultaten

Om te weten of de school het goed(e) doet, is geregelde evaluatie nodig. Door de ontwikkeling van kinderen in kaart te brengen, kan het onderwijs worden bijgestuurd en afgestemd op de actuele leerbehoeftes. Ook komen knelpunten en randvoorwaarden aan het licht. Door regelmatig te evalueren en resultaten te analyseren werken we als school voortdurend aan de kwaliteit van ons burgerschapsonderwijs.

Resultaten

In het funderend onderwijs is het in kaart brengen van de leerresultaten een onderdeel van de wettelijke opdracht tot bevordering van burgerschap. Het gaat dan vooral om het in kaart brengen van de vorderingen, het afleggen van verantwoording daarover en om de vraag welke consequenties de school trekt uit de behaalde resultaten.

We volgen de ontwikkeling van de kinderen ten aanzien van de gestelde leerdoelen door:

- SCOL
- Digikeuzebord
- Rots en Water evaluaties
- Presentaties en voorstellingen
- Werkstukken
- Methode afhankelijke- en methode onafhankelijke toetsen

Algemene evaluatie

Wij evalueren elk jaar de kwaliteit van ons burgerschapsonderwijs. We kijken per bouw of we nog de juiste dingen doen en er aanpassingen gedaan moeten worden in het aanbod. De burgerschapscoördinator is hier verantwoordelijk voor.

Evaluatie

Daarnaast evalueren wij jaarlijks ons burgerschapsonderwijs:

Wat gaat goed en wat vraagt aandacht (schoolbreed, per groep en per leerkracht)?

Wat gaan we eraan doen: bijstellen van de aanpak, aanscherpen van de doelen of is er iets anders nodig?

Dit gebeurt onder leiding van de burgerschapscoördinator, tijdens een teamvergadering.

Borging

De burgerschapscoördinator is verantwoordelijk voor de borging en uitvoering van dit beleidsplan. Evenals het agenderen van de verschillende burgerschapsactiviteiten binnen de vergaderingen. Deze speelt een cruciale rol in het proces van borging. Zij onderzoekt wat goed gaat en waar nog verbeterpunten liggen, en bewaakt de doorgaande lijn. Indien nodig worden aanpassingen in het huidige beleid overwogen en doorgevoerd.

Onderwijskwaliteitsdialoog

Met het bestuurder en de afdeling Onderwijs & Kwaliteit wordt er twee keer per jaar een onderwijsdialoog gevoerd. Het onderwerp burgerschap zal hierin ook geagendeerd worden.

Bijlagen

Bijlage 1: Kalender burgerschapsactiviteiten

Bijlage 2: Concrete uitwerking burgerschapsdoelen per kerndoel per bouw